

حقوق بشر برای همه

(۲)

از اعلامیه تا تحقق

خانه فرهنگ و توسعه پایدار

فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

نوری، نشاط، سعید، ۱۳۴۱ -
از اعلامیه تا تحقق / مولف سعید نوری نشاط -- تهران: برگ زیتون:
۱۳۸۴.

۹۶ ص. مصور. -- (حقوق بشر برای همه: ۲)
۱۵۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیها.

۱. حقوق بشر. ۲. حقوق بشر -- ایران. ۳. اعلامیه جهانی حقوق بشر.

الف. عنوان. ب. فروست: حقوق بشر برای همه: ۲.

۳۴۱/ ۴۸

۷ج ۵۷۱/ ۹ JC

۲. ج

۱۶۳۲۴ - ۸۴ م

کتابخانه ملی ایران

حقوق بشر برای همه (۲) از اعلامیه تا تحقق

• مؤلف: سعید نوری نشاط

• ناشر: برگ زیتون و خانه فرهنگ و توسعه پایدار

تهران، صنلوق پستی ۶۶۱۹-۱۵۸۷۵

• چاپ اول: ۱۳۸۵ / تعداد: ۳۰۰۰ نسخه

• تصویرگر: صالح تسبیحی

• صفحه آرائی: رویا مختارنژاد

• چاپ: پیکان / صحافی: امین

• شابک: ۷-۸۴-۵۶۸۱-۹۶۴

• شابک دوره: ۳-۸۶-۵۶۸۱-۹۶۴

• حق چاپ محفوظ است.

• مرکز پخش: مؤسسه فرهنگی هنری نقش سیمرغ، تلفن: ۴۸ ۸۱ ۴۳ ۶۶

• پست الکترونیکی: olive@neda.net

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۱	 کار گروهی اول: حق حیات
۱۹	 کار گروهی دوم: پایان سکوت
۲۹	 کار گروهی سوم: دوستداران حقوق کودک و وزیر کودکان
۳۵	 کار گروهی چهارم: دادگاه تشکیل می‌شود
۴۳	 کار گروهی پنجم: یاد آر ز شمع مرده یار آر
۴۹	 کار گروهی ششم: حق کار
۵۳	 کار گروهی هفتم: حقوق زنان
۶۱	 کار گروهی هشتم: آوارگی بس است!
۶۷	 کار گروهی نهم: همه برای بهداشت
۷۱	 کار گروهی دهم: حیات فرهنگی
۷۷	 کار گروهی یازدهم: فقر را کاهش دهیم
۸۳	 کار گروهی دوازدهم: دسترسی به آموزش
۸۹	 منابع
۹۱	 میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی
۹۹	 میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

مقدمه

حقوق بشر را می‌توان به صورت‌های گوناگون طبقه‌بندی نمود. تفکیکی که در تاریخچه حقوق بشر به خوبی قابل مشهود است تفکیک رایج حقوق مدنی و سیاسی از یک سو و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از سوی دیگر است. اعلامیه جهانی حقوق بشر این دو دسته از حقوق بشر را در یک سند گرد آورده است. ولی سال‌ها پس از تدوین اعلامیه جهانی حقوق بشر، دو سند. یعنی میثاق حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تدوین گردید. دلیلی که در برخی منابع برای این تفکیک ارائه می‌شود این است که ماهیتاً حقوق مدنی سیاسی بی‌درنگ نیازمند اقدام است ولی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به تدریج تحقق می‌یابد.

نکته مهم این است که ایجاد تمایز روشن و واضح میان دو دسته از حقوق بشر بشدت مورد اعتراض گروه‌های حقوق بشر قرار گرفته است. هیچ تردیدی وجود ندارد که دولت‌های عضو میثاقین موظف به تحقق هر دو میثاق هستند. و در مقدمه هر دو میثاق بر وابستگی متقابل این دو دسته حقوق به هم تأکید شده است. موضوع وابستگی متقابل این حقوق و تفکیک‌ناپذیری این حقوق در بسیاری از اسناد سازمان ملل متحد و از جمله در کارپایه وین (کنفرانس جهانی حقوق بشر، ۱۹۹۳) بیان شده است.

در مقدمه میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مصوب سال ۱۹۶۶ میلادی آمده است که کمال مطلوب انسان آزاد و رهایی یافته از ترس و فقر.

در صورتی حاصل می‌شود که شرایط بهره‌مندی هر کس از حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود و همچنین از حقوق مدنی و سیاسی او ایجاد شود.

تاکنون ۱۴۸ کشور دنیا به عضویت میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی فرهنگی درآمده‌اند. هنگامی که کشورهای عضو سازمان ملل تصمیم به تنظیم سندی گرفتند که حقوقی چون حق کارکردن، برخورداری از بهداشت، حق آموزش، برخورداری از مسکن، تأمین اجتماعی و... را دربرمی‌گرفت بی‌گمان بر تفکیک‌ناپذیری و بهم پیوستگی همه حقوق بشر تأکید داشتند. براساس این تفکر نمی‌توان بخشی از حقوق بشر را با اهمیت‌تر از بخش دیگر دانست. همان‌قدر که آزادی عقیده، وجدان و مذهب، رهایی از شکنجه و اعلام خودسرانه اهمیت دارد، رهایی از فقر و گرسنگی، دسترسی به خدمات تأمین اجتماعی، آموزش و کار نیز از ملزومات اساسی دستیابی یک زندگی شرافتمندانه و هم‌پراز با شأن و کرامت انسانی است.

اگرچه تعهدات کشورهای عضو میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از جمله تعهدات اثباتی دولت‌ها است، یعنی این‌که دولت‌ها باید نهایت سعی و تلاش خود را در انجام و اجرای مواد مندرج در میثاق بنمایند. ولی تأسیس کمیته نظارت بر اجرای میثاق در سال ۱۹۸۵ و اهمیت یافتن روزافزون این حقوق به دلیل ارتباط مستقیم آن‌ها، با صلح و توسعه پایدار حکایت از جایگاه بسیار مهم اجتماعی و فرهنگی دارد.

تا هنگامی که قحطی و خشکسالی همچنان در مناطق خاصی از دنیا رخ می‌دهد، آزادی‌های اساسی میلیون‌ها نفر سلب می‌شود، وقتی تعداد زیادی از مردم دسترسی اندکی به مراقبت‌های بهداشتی، یا به آب پاکیزه دارند و زندگی‌شان را صرف مبارزه با ناخوشی‌ها و امراض قابل اجتناب می‌کنند و اغلب به واسطه مرگ و میر بیش از موعد از پا درمی‌آیند، امکان دستیابی به حقوق دیگر مانند آزادی‌های مدنی و سیاسی، مشارکت در اداره عمومی و دموکراسی امکان‌پذیر نیست.

میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی پیش‌بینی کرده است که تحقق حقوق شناخته شده در آن به تدریج حاصل خواهد شد و طرف‌های متعاقد را ملزم نمود که به منظور دستیابی تدریجی به تحقق کامل حقوق مندرج در آن با حداکثر منابع تحت اختیار خود گام‌هایی بردارند.

تعهدات دولت‌های طرف میثاق، برای تهیه برنامه‌ها و راهبردهای رفاه اجتماعی، اگرچه بین‌المللی‌اند، اما در مرحله اجرا، تحقق حقوق مزبور برحسب شرایط، اقتصادی،

اجتماعی و فرهنگی خاص هر کشور، ویژگی‌های ملی یافته و متفاوت خواهد بود. به همین لحاظ سومین کنفرانس جهانی حقوق بشر ۱۹۹۳ در وین نیز ضمن تأکید بر جهانی بودن حقوق بشر، دولت‌ها را مکلف می‌کند که صرف‌نظر از نظام‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خود به پیشبرد و حمایت از کمیته حقوق بشر و آزادی‌های اساسی اهتمام ورزند. اگرچه کلیه حقوق بشر در یک نظام وابسته حقوق درهم پیچیده‌اند، اما در عمل واکنش نسبت به نقض حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مقایسه با حقوق مدنی و سیاسی کم‌رنگ‌تر و ضعیف‌تر بوده است. شاید یکی از دلایل واکنش‌های ضعیف نسبت به نقض این حقوق، وارد نکردن یک نگرش و رویکرد حق محوره در برنامه‌های توسعه کشورها بوده است. یعنی این‌که هر فرد در برابر دولت خود حق دارد که از تأمین اجتماعی و یا مسکن مناسب برخوردار شود. یا اینکه حق دارد که به عنوان یک فرد آزاد و هدفمند در اداره امور کشور مشارکت فعال داشته باشد مشارکتی که ترس از گرسنگی و فقر و یا عدم دستیابی به آموزش، مانعی بر سر راه آن ایجاد نکند؛ نگرش حق‌محوره باید در برنامه‌های دولت‌ها وارد شود تا به شهروندان به عنوان «شهروندان محق» نگریسته شود. در هر حال در کنار مجموعه‌ای از اسناد که به‌طور کلی به حقوق بشر و مصادیق آن پرداخته‌اند، سازمان ملل متحد و نهادهای وابسته به آن با تنظیم برخی اسناد به‌طور خاص و موضوعی بر روی حقوقی مانند حقوق کودک، حقوق زنان، ممنوعیت تبعیض نژادی و... تمرکز نمودند. به‌طور مثال کنوانسیون حقوق کودک در نوامبر ۱۹۸۹ توسط مجمع عمومی به تصویب رسید. و در آن به تعریف قانونی (حقوقی) کودک، احترام و تضمین حقوق کودک، انجام مراقبت‌های ویژه از او و نکات مهم دیگر پرداخته شد. در حال حاضر ایران عضو کنوانسیون حقوق کودک، تبعیض نژادی و هر دو میثاق می‌باشد. در واقع تعداد زیاد کشورهای عضو این اسناد حاکی از این است که همگان در سراسر دنیا به اهمیت احترام و تضمین حقوق بشر، واقف شده‌اند، اما آیا حقوق بشر خارج از این اسناد و در عالم واقعیت، تحقق یافته است؟ آیا استانداردهای حقوق بشری وای عبارات و لغات موجودیت خارجی یافته‌اند یا خیر؟ درست است که کشورهای زیادی به این اسناد پیوسته‌اند اما هنوز فاصله زیادی میان تئوری و عمل هست. هنوز تا تحقق کامل همه حقوق بشر، فاصله بسیار زیادی وجود دارد.

وقتی صحبت از حقوق بشر می‌شود منظور یک مجموعه سیاستهای پیچیده

دیپلماتیک نیست بلکه مفهوم خیلی ساده آن یعنی همان حقوق شهروندی. یا حتی به زبان خیلی ساده‌تر همان حقوقی که در قانون اساسی برای شهروندان در نظر گرفته شده است: این که شهروندان به عنوان انسان حق داشته باشند که شغل خود را انتخاب کنند، از تأمین و امنیت اجتماعی برخوردار باشند، و از حقوقی نظیر داشتن مسکن، حق اقامت و برخورداری از حمایت قانون بهره‌مند باشند؛ و دولت مدرن وظیفه دارد که در جهت تحقق این حقوق برای شهروندان خود اقدام کند.

مجلد دوم آموزش حقوق بشر به پنج دسته از حقوق بشر می‌پردازد و مجموعه‌ای از فعالیت‌های گروهی را برای یک کارگاه آموزشی پیشنهاد می‌کند. طبیعی است که در صفحات محدود این مجلد به همه «حق‌ها» پرداخته نشده است اما الگوهای موجود در این کتاب می‌تواند در خصوص حقوق دیگری که در این کتاب نیامده است به کار گرفته شود.

ضرورت دارد نکاتی را که در جلد اول کتاب یادآور شدیم یک بار دیگر در اینجا ذکر کنیم. هدایت کارگاه‌هایی برای آموزش حقوق بشر نیاز به تسهیلگری دارد که با موضوع حقوق بشر آشنا باشد. درپچه ورود به مباحث جلد دوم کتاب آشنایی شرکت‌کنندگان در کارگاه با دو میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و نیز حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. لذا لازم است که تاریخچه‌ای از دوران پس از تدوین اعلامیه جهانی حقوق بشر تا تدوین دو میثاق ارائه شود، لازم به ذکر است که جمهوری اسلامی ایران به هر دو میثاق پیوسته است.